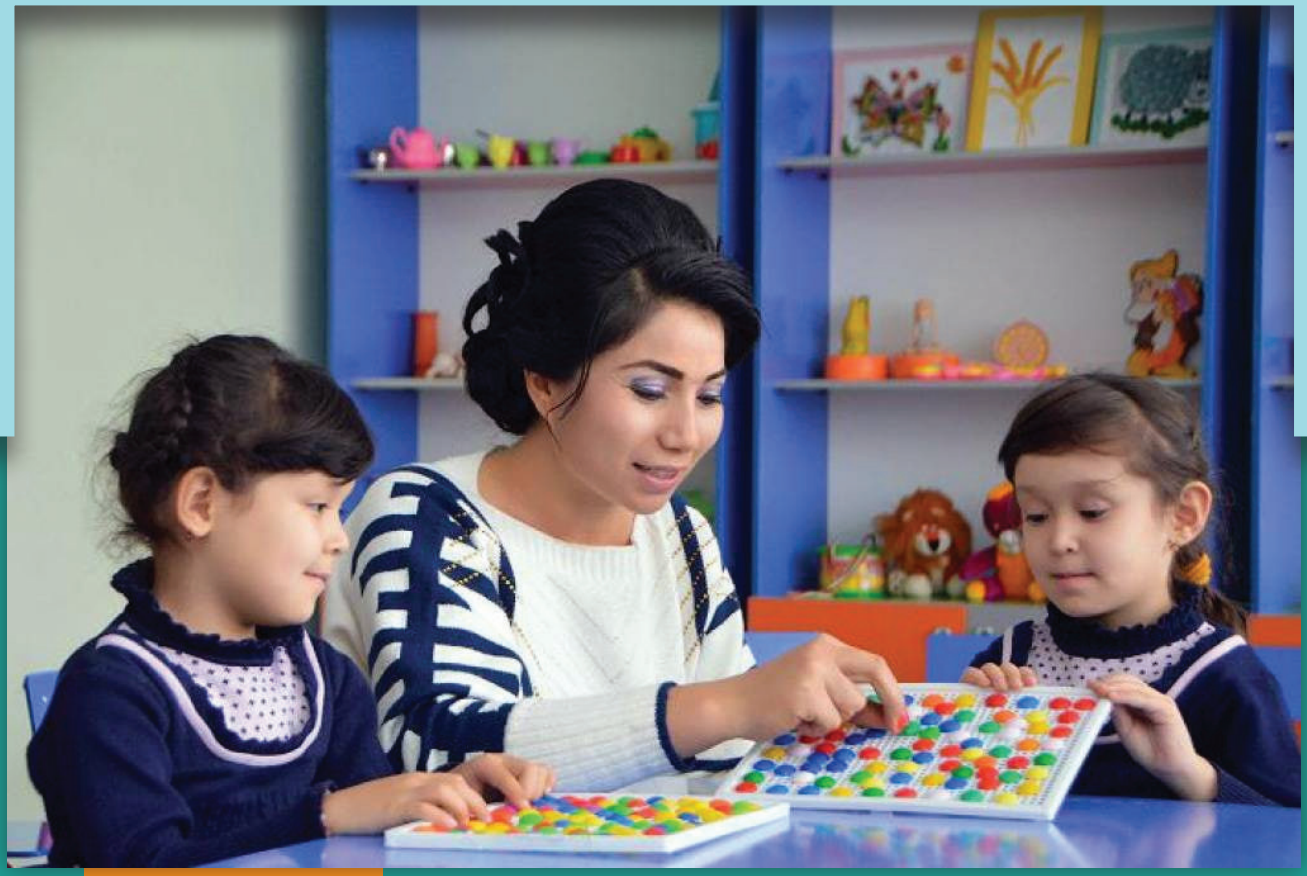
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(1)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 484 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Şoumarov Ğ. B. – Doctor of Psyçological Sciences, Academician
Qirğizboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Persçool and Sçool Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şaripov Ş.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şermuhammadov B.Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoşev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep Özyurek – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Ça – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Çief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi Özbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Şomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Ş.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Teçnical Sciences
Yuldaşeva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldaşeva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Taşkent State University of Economics
Aşurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Presçool and Sçool Education of the Kaşkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researçer of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim jarayonida deontologik tamoyillar asosida nizolarni boşqariş 10
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna

Sun'iy intellekt asosida maktab öquvçilarining matematik xatolarini diagnostika qiliş va individual tavsiyalar şakllantirişning gibrid adaptiv modeli 15
Abdullayeva Nazokat Isayevna, Abdurazzoqova Zebuniso Tolmas qizi

Harbiy xizmatçilarning pedagogik mahoratini oşirişning ilmiy-metodik asoslari 21
Yadgarov Ravşan Ergaşeviç

Inklyuziv ta'limda logopedik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 27
Ikramova Dilafruz Furqat qizi, Ilhomova Malikaxon Dilşod qizi

Faoliyat markazlari vositasida maktabgaça yoşdagi bolalarning raqamli savodxonligini şakllantiriş metodikasi 30
Jo'rayeva Gulira'no Nazirjon qizi

Bölajak tasviriy san'at öqituvçilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişda an'anaviy naqqoşlik san'atining pedagogik imkoniyatlari 36
Rözmetov Quvondiq Şanazaroviç

Pedagogik hamkorlik asosida ösmir yoşdagi öquvçilarda ijtimoiy voqelikka sezgirlikni tarbiyalaş mexanizmlari 42
Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi

Talabalarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini jismoniy madaniyat vositasida rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 47
Imomov Asliddin Abdurazoqoviç

Harakatli öyinlar yordamida boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş usullari 51
Ernazarova Ziyoda Erkin qizi

Sun'iy intellektning inson fikrlaş qobiliyatiga ta'siri: intellektual rivojlaniş uçun imkoniyatlar va tafakkur zaiflaşuvi xavfi 55
Tölaganov Abdumalik Abdiraximoviç

Jadidçilik harakatining vujudga kelişining ijtimoiy-tarixiy şart-şaroitlari 60
Nişonov Muhammad Bahodir öğli, Pulatov Şerdor Nematjonoviç

Maktabgaça ta'lim taşkilotlari direktorlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirişning nazariy-metodologik asoslari 66
A'zamova Malohat Nadjimovna

Söz yasalişi, morfologiya va sintaksisning özига xos xususiyatlari 70
Bobojanov Şaripboy Xudoşukiroviç

Inklyuziv ta'limda diskriminatsiyani oldini oliş va ularni psixologik qöllab quvvatlaş tamoyillari 74
Bozorova Muxlisa

Neyro logopediya va biometriya 78
Foiqova Diyora Anvar qizi

Bölajak öqituvçilarning metakognitiv faoliyatini rivojlantirişda refleksiv topşiriqlardan foydalaniş 83
Ibrohimova Şahlo Umarali qizi

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlar öqişga qiziqişini oşirişning metod, şakl va vositalari 88
Rasulova Zohida Sindorovna

Raqamli ta'lim muhitida kasbiy-refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirişning metodik tizimini integratsiyalaş 92
Talabova Dilrabo Tolibova

Informatika va uni öqitiş metodikasi fanini öqitişda adaptiv öquv dasturlari va virtual laboratoriyalardan foydalanişning metodik tizimi 98
Xomidov Zohidjon Adhamjon öğli

Развитие профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровизации образования 104
Шаланков Константин Константинович

Pedagogik loyihalaştiriş orqali öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini ta'minlaş 109
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyeviç, Nazarova Nilufar Ismailovna

Dual ta'lim va refleksiv kompetensiya: pedagog kasbiy rivojlanişining yangi imkoniyatlari 113
S. R. Mansurova

Bixevioristik yondaşuv futurologik könikmalarni rivojlantiruvçi pedagogik va psixologik omil sifatida 118
Nişonov Nodir Alimjanoviç

Linguoculturological Features of the Concept "Respect And Esteem" in English and Uzbek Cultures 121
Naimova Dildora Kaxramonovna

Klasterli yondaşuv asosida bölajak pedagoglarning forsayt kompetensiyasini rivojlantiriş 125
Sotbarov Atabek Asilbek öğli

Nizolar paydo bölişining psixologik omillari 132
Olimov Saydullo Soxobjonoviç

Matematikadan milliy öquv dasturi loyihasi mazmuni haqida 141
Djumayev Mamanazar Irgaşeviç

Professional Requirements for Prospective English Language Teachers in Teaching Writing to Students With Special Educational Needs 149
D. X. Saydazimova

"Bilingval öquv muhiti" va "kreativ modellaştiriş" tuşunçalarining mazmuni va özaro boğliqligi 154
Djabbarova Feruza Odilovna

Texnologiya darslarida sun'iy intellekt vositalari orqali öquvçilarning ijodiy fikrlaş qobiliyatini rivojlantiriş imkoniyatlari 161
Raxmatov A'zam Aşur öğli, Tursunova Sevara Jamşid qizi

Autistik spektr buzilişli bolalarning luğat boyligini rivojlantiriş va muloqot ko'nikmalarini şakllantiriş metodikasi 165
Tuxtayeva Maxfirat

Maktabgaça tayyorlov yoşdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berişda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalaniş yöllari, şakl va vositalari 170
O'razova Maqsuda Şuhratning qizi

Raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil yeçimlarni yaratişning metodik imkoniyatlari 175
Yusupov Muxtorbek Roximoviç

Multimodal ta'lim texnologiyalari asosida pedagogik kadrlarni tayyorlaşning integrativ ilmiy-metodik tizimi 179
Sultonova Zaxro Baxtiyor qizi

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanişning maktab matematika ta'limidagi imkoniyatlari va çeklovlari 186
Almuratov Shavkat Narpulatovich, Turdiqulova Xulkaroy Anvarovna, Yuldasheva Aziza Azamat qizi, Razzoqova Mahliyo Naimjonovna

Qalbing orom olar maqom eşitsang: özbek milliy mumtoz musiqa san'atining falsafiy, psixo-emotsional va ilmiy-akustik asoslari 192
Ergashxonov Baxodirxon Toxirxon o'g'li

Milliy qadriyatlar asosida bolalarning ijtimoiy moslaşuvini ta'minlaşda maktabgaça ta'lim taşkiloti va oila hamkorligi 197
I. N. Hasanova, Boymirzayeva Nodira Maxmudjon qizi

Maktabgaça ta'lim samaradorligini oşirişda Mariya Montessori va Reggio metodikalari 199
Maxmudova Zulfiya, Hoshimova Dilnoza

Boşlanğiç sinf öquvçilarida fazoviy tasavvurlarni konstruktiv faoliyat vositasida rivojlantiriş 202
Dehqonova Mahliyo Şuhrat qizi, Bakirova Şahlo Muxtor qizi

Zamonaviy oilada rollar taqsimotining ijtimoiy-psixologik omillari 207
Majidov Jasur Baxtiyaroviç

Ösmirlik davrida tolerantlikning psixologik tuzilmasi va emotsional-irodaviy determinantlari 212
Qozoqova Intizor Ismoyiljonovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarida gender stereotiplariga nisbatan tanqidiy tafakkurni rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 217
Xolmatova Zulfiya Tillavoldiyevna

Boşlanğiç ta'lim jarayonida steam ta'lim texnologiyalarini qöllaş orqali öquvçilarning kreativ fikrlaşini rivojlantiriş metodikasi 221
Djumayeva Zoxidaxon Muxammadjonovna, Aliyeva Navrözbibi Abdijalilovna

Oila va maktabgaça ta'lim taşkiloti hamkorligining pedagogik asoslari 225
Iminova Dilnoza Nasirovna

Kreativ yondaşuv asosida bölajak ingliz tili öqituvçilarining lingvometodik kompetensiyalarini rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 228
Yuldaşeva Umida Maxmudovna

Boşlanğiç ta'lim jarayoniga antropologik yondaşuv asosida öquvçilarni intellektual rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 232
Oltiboyeva Kamola Şarofjon qizi

Инновационный подход к методам выразительного чтения в современном образовательном процессе Ташкентский университет гуманитарных наук 236
Пулатов Фуркат Тухтамуродович

Umumta'lim maktablarida iqtidorli öquvçilarni aniqlaş va ular bilan işlaş yöllari: jahon tajribasi tahlili 243
Zaynitdinova Masuda Abdukadirovna

Возможности "SMART"-технологий в образовании детей с ограниченными возможностями 250
Абдухоликова М. Б.

Inklyuziv ta'lim şaroitida koxlear implantli bolalarning eşituv-nutqiy faoliyatini taşkil etişning pedagogik şart-şaroitlari va metodik modeli 256
Mirzayeva Umidaxon Inamovna

Nemis tilida yozma nutq könikmalarini rivojlantirişning zamonaviy pedagogik usullari 261
Turamurodova Sevinç Anvarovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirişda tarbiyaçining pedagogik mahorati va interfaol öyinlarning özaro uyğunligi 264
Kamoldinova Muazzam Avazbek qizi

Maktabgaça ta'lim tizimida kadrlar malakasini oşiriş sifatiga ta'sir etuvçi taşkiliy-pedagogik va ijtimoiy-psixologik omillar 270
Raximova Shaxlo Baxtiyorovna

Bölajak tarbiyaçilarni maktabgaça ta'lim taşkilotlarida bolalarni jismoniy tarbiyalaşga tayyorlaşning pedagogik şart-şaroitlari 276
Ibraximov Sanjar Urunbayeviç

Voyaga yetmaganlar bilan professional muloqot jarayonida emotsional intellektning ahamiyati 282
Raxmanova Dilnoza Farmanovna

Katta guruh tarbiyalanuvçilarining STEAM ta'lim texnologiyasi asosida nutqiy komptensiyasini şakllantiriş metodikasi 286
Tairova Madinabonu Baxtiyarovna, Sohobova Oyşaxon Asatillo qizi

Şifoxona şaroitida uzoq muddat davolanayotgan bolalarga ta'lim berişning pedagogik xususiyatlari va usullari 291
Vorisova Zuhra Raufovna

Tarix yönalişi talabalarida yozma manbalarni tanqidiy talqin qilişning nazariy va metodologik asoslari 295
Ergashbayev Shoxruhbek Shuxratjon o'g'li

Современный подход к инновационному преподаванию русского языка в вузах Узбекистана 300
Камолова Гулхумор Жамолдиновна

Sport maşğulotlari jarayonida funksional tayyorgarlikni rivojlantirişning nazariy va metodik asoslari 306
Aşurov Asadillo

Zamonaviy adabiy ta'lim asosida öquvçilarda hayotiy könikmalarni aksiologik jihatdan rivojlantiriş konsepsiyasi 311
Nazarova Mohigul Akmalovna

Ösmir yoşdagi bolalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirişga yönaltirilgan samarali pedagogik texnologiyalar ...315
Salohiddinova Ğ. B.

Pedagogical Potential of Developing Environmental Values in English Language Teaching Abstract 320
Xujanova Shaxina Abdullayevna, Xamrayeva Charos Norvoyevna

Talaba yoşlarda empatiya va hayotdan qoniqişning inklyuziv ta'limga boğliqligi 326
Mamadjanov Ismoiljon Ibragimdjon öğli

Oliy ta'limda RAG texnologiyasiga asoslangan intellektual öquv yordamçilari:
imkoniyatlar, çeklovlar va ilmiy böşliqlar 331
Ibragimova Manzura Jumaqul qizi, Zokirov Sanjarbek Ikromjon öğli

Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiriş metodikasini takomillaştirişning didaktik imkoniyatlari ...336
T. M. Xasanova

Talabalarning falsafiy bilimlarini şakllantirişda sun'iy intellektdan foydalanişning ilmiy-metodik tizimi 341
Nodirbekov Furqatbek Umarjon öğli

Olamning lisoniy manzarasi xususida mulohazalar 345
Şodiyeva Şoxida Inatovna

Boşlanğiç sinf öqiş darsligida öqişning ikki maqsadi va matn turlari: pirls nuqtai nazaridan tahlil
(3-sinf "öqiş savodxonligi" darsligi misolida) 349
Boyçayeva Şarifa Saidkulovna

Umumta'lim maktablarida biologiya fanini (inson anatomiyasi bölimini) öqitişda
neyropedagogik usullardan foydalaniş metodikasi 354
D. T. Atabayeva

Bölajak musiqa öqituvçilarining çolğu ijroçilik kompetensiyalarini rivojlantirişda
refleksiv yondaşuvning pedagogik imkoniyatlari..... 358
Djumaniyazov Uktam Madrimoviç

Guruhiy hamkorlik va refleksiv yondaşuv asosida talabalarning kreativ fikrlaş kompetensiyasini
rivojlantiriş metodikasi 363
G. X. Eşmurodova, D. M. Xolmatova

Yangi Özbekistonda zamonaviy pedagogik yondaşuvlar (STEAM)..... 368
Xakimova Istoda Xolmurzo qizi

Uzoq muddatli davolanişda bölgan yurak qon tomiri tizimlariga ega bolalar uçun
moslaşuvçan ta'lim muhitini yaratiş 373
Xakimova Gulşat Abdusalomovna, Juzboyev Nurlan Ural öğli

Самостоятельное создание упражнений теневого повторения (shadowing) студентами в
процессе изучения китайского языка 379
Шасаидова Лола Шамаксудовна

Talabalarning ilmiy dunyoqaraşini rivojlantirişda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan
foydalanişning pedagogik imkoniyatlari 383
Axmedova Nasiba Açilovna

Формирование навыков постредакционного машинного перевода у будущих
переводчиков на основе технологий искуственного интеллекта 387
Арслонова Севара Неймат кизи

Boşlanğiç tayyorgarlik bosqiçidagi basketbolçilarda yönaliş almaştiriş tezligini rivojlantiruvçi
integratsiyalaşgan tezlik-kuç maşqlari majmuasi.....391
Razakov Sanjar Ataxonoviç

Umumiy örta ta'limda ustoz–şogird munosabatlarining pedagogik asoslari va
özaro işonç muhitini şakllantiriş mexanizmlari.....396
Qorayev Samaridin Barakayeviç

Talabalarning ai literacy kompetensiyasi: mazmun va şakllaniş şartlari 403
Botirova Dildora Dustkulovna

Bola manfaatlarini ta'minlaşda davlat maktabgaça ta'lim taşkiloti boşqaruv subyektlari va
mahalla hamkorligining taşkiliy-huquqiy asoslari.....407
Samandarova Nazokat Akmal qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kollaborativ yondaşuv asosida öqitişda ta'lim oluvçilarni guruhlarga ajratiş parametrlari 411
Normahamatova Inoyatxon Maxmudovna

Kiçik maktab yoşidagi bolalar tarbiyasida maktab, oila va mahalla hamkorligining pedagogik mexanizmlari....415
Abdumadjitova Iroda Islamovna

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining integrativ-metodik tayyorgarligini takomillaştirişning ustuvor yönalişlari 419
N. J. Jörayeva

Kiçik yoşdagi bolalarni rivojlantirişda raqamli va interaktiv ta'lim resurslaridan foydalanişning pedagogik imkoniyatlari....423
Mamatova Maftuna Nabijon qizi

Talabalarni milliy-ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalaşning pedagogik şart-şaroitlari va taşkiliy-metodik ta'minoti....431
Abdullaeva Rayxon Atanazarovna

Boşlanğiç sinf öquvçilarida öqiş savodxonligi va matn bilan işlaş kompetensiyasini rivojlantirişning raqamli-didaktik texnologiyalari....437
Doniyarov Mavlonbek Araboviç

Zahiriddin Muhammad Bobur ijodining örganiliş tarixi 444
Mamaşukurova Niginaxon Xoljöra qizi

Bölajak pedagoglarda tanqidiy va ijodiy fikrlaşni uyğun rivojlantiriş metodikasi 448
Ernazarova Gulnora Oblaqulovna

Типичные произносительные ошибки студентов и пути их преодоления 453
Усманова Светлана Нематовна

Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку: возможности и методические ограничения 459
Юсупова Сохила Сайфиевна

Olamning lisoniy manzarasi xususida mulohazalar....465
Şodiyeva Şoxida Inatovna

Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatida metakognitiv kompetensiyalarini rivojlantiriş metodikasi 469
Asadullayeva Nargiza Sayfullayevna

Texnologik ta'lim yönalişi talabalarining kasbiy kompetentligini şakllantirişda nazariy va amaliy tayyorgarlik uzviyligi 476
Qalandarova Örinpoşşa Yöldaşovna

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining pedagogik texnikasini rivojlantirişda metodologik yondaşuvlar integratsiyasi....480
Xolmöminova Bahora Abdujalolovna

TALABALARNI MILLIY-MA'NAVIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYALAŞNING PEDAGOGIK ŞART-ŞAROITLARI VA TAŞKILIY-METODIK TA'MINOTI

Abdullaeva Rayxon Atanazarovna
Urganç davlat pedagogika instituti
Maktabgaça ta'lim kafedrasi dotsenti

ORCID: 0009-0003-2440-7964

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarni milliy-ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalaşning pedagogik şart-şaroitlari va ularni amalga oşirişga xizmat qiladigan taşkiliy-metodik ta'minot tahlil qilinadi. Tadqiqot tanlangan pedagogik manbalarni mazmuniy-qiyosiy örganiş, tuşunçalarni aniqlaştiriş va metodik loyihalaşga asoslanadi. Milliy-ma'naviy tarbiya qadriyat mazmunini anglaş, şaxsiy tanlovni asoslaş, ijtimoiy ahamiyatli faoliyatda mas'uliyat bilan iştirok etiş hamda öz tajribasini tahlil qilişning özaro boğliq jarayoni sifatida talqin etiladi. Maqsadlarning aniqligi, hurmatga asoslangan muloqot, pedagogik namuna, kasbiy ta'lim bilan integratsiya, amaliy iştirok, individual imkoniyatlarni hisobga oliş va muntazam refleksiya asosiy şart-şaroitlar sifatida tizimlaştiriladi.

Kalit sözlar: oliy ta'lim, pedagogik şart-şaroitlar, taşkiliy-metodik ta'minot, qadriyatlarni içki qabul qiliş, pedagogik hamkorlik, ijtimoiy loyiha, refleksiya, baholaş mezonlari.

Abstract: This article analyzes the pedagogical conditions for educating students in higher education institutions based on national and spiritual values, as well as the organizational and methodological support that serves their implementation. The research is based on a substantive-comparative study of selected pedagogical sources, clarification of concepts, and methodological design. National-spiritual education is interpreted as an interconnected process of understanding the content of values, justifying personal choice, participating responsibly in socially significant activities, and analyzing one's own experience. The clarity of goals, respectful communication, pedagogical example, integration with vocational education, practical participation, consideration of individual capabilities, and regular reflection are systematized as the main conditions.

Key words: higher education, pedagogical conditions, organizational and methodological support, internal acceptance of values, pedagogical cooperation, social project, reflection, evaluation criteria.

Аннотация: В статье анализируются педагогические условия воспитания студентов в высших учебных заведениях на основе национально-духовных ценностей и организационно-методическое обеспечение, способствующее их реализации. Исследование основано на содержательно-сравнительном изучении выбранных педагогических источников, уточнении понятий и методическом проектировании. Национально-духовное воспитание интерпретируется как взаимосвязанный процесс понимания содержания ценностей, обоснования личного выбора, ответственного участия в социально значимой деятельности и анализа собственного опыта. Четкость целей, уважительное общение, педагогический пример, интеграция с профессиональным образованием, практическое участие, учет индивидуальных возможностей и регулярная рефлексия систематизируются как основные условия.

Ключевые слова: высшее образование, педагогические условия, организационно-методическое обеспечение, внутреннее восприятие ценностей, педагогическое сотрудничество, социальный проект, рефлексия, критерии оценки.

KIRIŞ

Oliy ta'limda milliy-ma'naviy tarbiyaning maqsadini talabaning madaniy merosni bilişi, axloqiy qarorini asoslay olişi va kasbiy-ijtimoiy faoliyatda mas'uliyat bilan harakat qilişi orqali ifodalaş mumkin. Bunday yondaşuvda ona tiliga hurmat, ilmga intiliş, halollik, adolat, özaro yordam va mehnatga vijdonan munosabat ta'lim mazmuni bilan kundalik munosabatlarni boğlaydi. Universitet uçun muhim pedagogik vazifalardan biri uşbu qadriyatlarning talabaga şaxsiy ma'no kasb etişini ta'minlaydigan öquv-tarbiyaviy vaziyatlarni yaratişdan iborat.

Mazkur maqolada milliy-ma'naviy qadriyatlar xalqning tarixiy-madaniy tajribasida şakllangan va insonlar örtasidagi munosabatlarga axloqiy mazmun beruvçi mezonlar sifatida tuşuniladi. Ularning işçi tarkibiga madaniy xotira va ona tilini e'zozlaş, inson qadr-qimmatini hurmat qiliş, halollik, adolat, hamjihatlik hamda jamoat oldidagi mas'uliyat kiritiladi. Bu tarkib tarbiyaviy topşiriqlarni loyihalaş uçun qabul qilingan tasnifdir. Qadriyatning milliy ifodasi uning başga xalqlarga xos axloqiy tajriba bilan muştarak jihatlarini örganişga ham imkon beradi.

Muammoning pedagogik dolzarbligi qadriyat haqidagi bilim bilan qadriyatga muvofiq xatti-harakat örtasidagi boğlanişni yanada mustahkamlaş zaruratida namoyon böladi. Masalan, talaba halollik tuşunçasini ta'riflay olişi mumkin, şu bilan birga, guruh topşiriğida öz hissasini xolis körsatiş yoki özga muallif fikriga havola beriş kabi amaliy könikmalarni rivojlantiriş ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tarbiyaviy işlarni rejalaştirişda tadbirlar soni bilan bir qatorda öquv vazifalari va ularga mos baholaş dalillariga ham e'tibor qaratiş maqsadga muvofiq. Şu bois har bir faoliyatning maqsadi, mazmuni, iştirok şakli va natijasini özaro uyğunlaştiriş tavsiya etiladi.

Milliy pedagogik merosda ta'lim va axloqiy kamolotning birligi muhim örin tutadi. Abdulla Avloniy fikr tarbiyasini muallim faoliyati, tarbiyaçining şaxsiy namunasi va ta'limning tarbiya bilan uzviyligi orqali izohlaydi [1; 13–14-b]. Uşbu qaraşni oliy ta'lim şaroitida talqin qiliş pedagogning talaba bilan munosabati, baholaşdagi adolati va ilmiy halolligini tarbiyaviy muhitning tarkibiy qismi sifatida körişga asos beradi. Tarixiy fikrning zamonaviy tatbiqini talabaning yoş xususiyatlari, mustaqil qaror qabul qilişi va kasbiy tayyorgarligi bilan muvofiqlaştiriş maqsadga muvofiq.

Maqolaning maqsadi talabalarni milliy-ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalaşga xizmat qiladigan pedagogik şart-şaroitlarni asoslaş va ular uçun taşkiliy-metodik ta'minot tuzilmasini taklif etişdan iborat. Buning uçun qadriyatga yönaltirilgan tarbiyaning mazmuni aniqlaştiriladi, tanlangan manbalardagi yondaşuvlar qiyoslanadi, universitetda qöllaş mumkin bölgan faoliyatlar loyihalanadi hamda natijalarni kuzatiş mezonlari işlab çiqiladi. Asosiy tadqiqot savoli quyidagiça qöyiladi: qadriyatni anglaş, uni şaxsiy qabul qiliş va amalda namoyon etiş jarayonlarini qanday pedagogik muhit va metodik vositalar bilan özaro boğlaş mumkin?

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

A. Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida fikr tarbiyasi va axloqiy tarbiya özaro aloqador holda yoritiladi. Muallimning bilim beriş bilan birga öz xulqi orqali tarbiyalaşi haqidagi qaraş tarbiyaçi şaxsi va pedagogik munosabatning ahamiyatini oçib beradi [1; 13–14-b]. Asarning tarixiy konteksti va murojaat qilingan yoş guruhini hisobga olgan holda, undan talabalar tarbiyasi uçun şaxsiy namuna hamda ta'lim-tarbiya izçilligi tamoyillarini ajratiş mumkin. Asardagi fikrlarni universitetga tatbiq etiş mazkur maqoladagi pedagogik talqindir.

R. Mavlonova, B. Normurodova va N. Rahmonqulovaning "Tarbiyaviy işlar metodikasi" qöllanmasida ta'lim-tarbiya birligi, dars va darsdan taşqari faoliyatning aloqadorligi, tarbiyalanuvçi bilan individual işlaş masalalari yoritiladi [2; 3-b]. Qöllanmadagi ijtimoiylaşuv va öz-özini tarbiyalaşga oid mulohazalar şaxsni tarbiya jarayonining faol iştirokçisi sifatida tuşunişga xizmat qiladi [2; 13-b]. Uşbu yondaşuvning oliy ta'limdagi metodik talqini talabaning rejalaştiriş, faoliyatni bajariş va öz natijasini baholaşda iştirok etişini nazarda tutadi.

R. Ryan va E. Decining özini özi belgilaş nazariyasida avtonomiya, kompetentlik hamda boşqalar bilan boğliqlik asosiy psixologik ehtiyojlar sifatida ajratiladi [3; 68-b]. Mualliflar ijtimoiy me'yor va qadriyatlarni içki qabul qilişni şaxsning tanlov imkoniyati, faoliyatni uddalay oliş hissi va ahamiyatli insonlar bilan aloqasi orqali izohlaydi [3; 73–74-b]. Bu yondaşuv tarbiyaviy vazifani talaba uçun tuşunarli qiliş, uning fikrini tinglaş va mustaqil iştirokiga şaroit yaratiş masalalarini tahlil qilişga yordam beradi.

UNESCOning global fuqarolik ta'limiga oid qöllanmasida biliş, ijtimoiy-emotsional munosabat va xulq-atvorga oid sohalar özaro boğliq tarkibiy qismlar sifatida körsatiladi [4; 22-b]. Mazkur tasnif qadriyatlarni örganişda tuşunça, munosabat va faoliyatni birgalikda hisobga oliş uçun metodik tayanç böla oladi. Qöllanma milliy şaroitga moslaştiriladigan umumiy yönalişlarni beradi; undan Özbekiston oliy ta'limi uçun tayyor, samaradorligi tasdiqlangan dastur sifatida foydalaniş örniga, tegişli tamoyillarni muayyan vazifalarga moslaştiriş talab qilinadi.

UNESCOning madaniyatlararo kompetensiyalarga bağişlangan hujjatida öz madaniy qaraşlarini anglaş, boşqa nuqtayi nazarlarni tuşuniş, tinglaş, özaro munosabat örnatiş va hurmat asosiy tarkiblar qatorida keltiriladi [5; 24-b]. Milliy-ma'naviy tarbiya uçun bu yondaşuv öz merosini qadrlaşni turli madaniy tajribalarni xolis tuşuniş bilan uyğunlaştiriş imkonini beradi. Maqolada uşbu aloqadorlik guruh muhokamasida talabaning öz fikrini dalillaşi va boşqa talqinlarni hurmat bilan körib çiqişi orqali ifodalanadi.

R. Bringle va J. Hatcher ijtimoiy foydali faoliyat orqali öqitişni öquv kursi, jamoaning aniqlangan ehtiyoji va bajarilgan faoliyat ustida fikr yuritiş bilan boğlaydi [6; 112-b]. Mualliflar refleksiv topşiriqlarning maqsadga yönaltirilganligi, muntazamligi va qayta aloqa bilan ta'minlanişiga e'tibor qaratadi [6; 115–116-b]. Mazkur yondaşuv asosida universitetdagi ijtimoiy loyihani tarbiyaviy vazifa, hamkor bilan kelişilgan iş va individual tahlilni birlaştirgan şaklda loyihalaş mumkin.

S. Ash va P. Clayton işlab çiqqan DEAL yondaşuvida tajribani tasvirlaş, uni öquv maqsadlari böyiça tahlil qiliş va örganilgan mazmunni ifodalaş bosqiçlari ajratiladi [7; 41–43-b]. Uşbu ketma-ketlik talabani bajarilgan işni

sanab berişdan qarorning sababi va oqibatini tuşuntirişga yönaltiradi. Maqolada mazkur yondaşuvdan milliy-ma'naviy mazmundagi loyihalarni yakunlaş uçun foydalaniş taklif qilinadi; loyiha mavzusi, topşiriqlar va baholaş mezonlari esa mahalliy ta'lim şaroitiga mos işlab çiqiladi.

Tanlangan manbalar tarbiyaning turli jihatlarini asoslaydi: milliy pedagogik meros şaxsiy namuna va axloqiy mazmunga, motivatsiya nazariyasi qadriyatni içki qabul qilişga, xalqaro metodik yondaşuvlar esa amaliy iştirok va refleksiyaga e'tibor qaratadi. Ularni birgalikda tahlil qiliş maqolaning metodik vazifasini belgilaydi: har bir qadriyat uçun anglanadigan mazmun, bajariladigan faoliyat va kuzatiladigan dalil örtasidagi boğlanişni işlab çiqiş. Bu vazifa tanlangan manbalar asosidagi umumlaştiriş bölib, mavzuga oid barça tadqiqotlarni töliq qamrab olgan şarh sifatida da'vo qilinmaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-tahliliy va metodik loyihalaş xarakteriga ega. Manbalar mavzuga aloqadorligi, pedagogik tuşunçalarni izohlaş imkoniyati hamda töliq matni va bibliografik ma'lumotlarining tekşirilişi asosida tanlandi. Tahlil birliklari sifatida qadriyat mazmuni, talabaning faol iştiroki, pedagogik muhit, amaliy faoliyat bilan boğlaniş va natijani baholaş usullari olindi. Mazmuniy tahlil mualliflarning qaraşlarini uşbu birliklar böyiça ajratişga, qiyoslaş esa ularning özaro mos va turli jihatlarini aniqlashtirişga xizmat qildi. Metodik loyihalaş orqali şart-şaroitlar, ta'minot vositalari va baholaş dalillari yagona tuzilmaga keltirildi.

Maqolada pedagogik şart-şaroitlar talabaning qadriyat mazmunini tuşunişi, tanlovini asoslashi va faoliyatida qöllaşiga kömaklaşuvçi ta'lim muhiti xususiyatlari sifatida talqin qilinadi. Taşkiliy-metodik ta'minot esa bunday muhitni yaratiş uçun zarur dastur, mas'uliyat taqsimoti, resurs, topşiriq va baholaş vositalarini anglatadi. Masalan, hurmatga asoslangan muloqot pedagogik şart bölsa, munozara qoidasi, muammoli vaziyat, öqituvçi yöriqnomasi va refleksiya savollari uşbu şartni amalga oşiruvçi vositalardir. Bu farqlaş rejalaştirişda umumiy maqsadni amaliy iş bilan boğlaşga yordam beradi.

Pedagogik şart-şaroitlarning mazmuni

Birinçi şart tarbiyaviy maqsad va qadriyat mazmunining aniqligidir. "Mas'uliyatni rivojlantiriş" kabi umumiy maqsadni muayyan vazifada namoyon böladigan harakat bilan oçiş lozim. Masalan, guruh loyihasida vazifani kelişiş, muddatga rioya qiliş va bajarilmagan iş sababini tuşuntiriş mas'uliyatning kuzatiladigan ifodasi sifatida olinişi mumkin. Öquv maşğuloti uçun kutiladigan natija talabaning qadriyatni qanday izohlaşi, qaysi vaziyatda qöllaşi va qarorini qanday dalillaşi orqali belgilanadi.

Ikkinçi şart talabaning fikri va tanloviga hurmat qilinadigan muloqot muhitidir. Ryan va Deci qadriyatlarni şaxsiy qabul qilişda tanlov imkoniyati hamda ortiqça taşqi bosimdan xoli şaroitning ahamiyatini körsatadi [3; 74-b]. Şu asosda muhokamada bir neça asoslangan yeçimni körib çiqiş, talabaga savol beriş va pozitsiyasini qayta körib çiqiş imkonini beriş taklif etiladi. Pedagog bahs jarayonida fikrning daliliga murojaat qiladi, talabaning şaxsiga baho berişdan saqlanadi. Guruhda hurmat va tinglaş qoidalari oldindan kelişib olinadi.

Uçinçi şart pedagogik namuna bilan universitetdagi kundalik amaliyotning izçilligidir. Maqolada uşbu şart oçiq baholaş mezonlari, manbaga töğri havola beriş, talabaga berilgan va'dani bajariş va fikr-mulohazani xolis ifodalaş orqali amalga oşirilişi taklif qilinadi. Halollik mavzusidagi maşğulotning özi ham halol işlaş namunasi bölişi kerak: mualliflik körsatiladi, guruh a'zolarining hissasi ajratiladi va xatoni tuzatiş tartibi tuşuntiriladi. Şunda tarbiyaviy talab talaba kuzata oladigan amaliy me'yorga ega böladi.

Törtinçi şart milliy-ma'naviy mazmunni kasbiy tayyorgarlikka boğlaşdir. Pedagogika yönalişida öquvçini adolatli baholaş, tarix yönalişida manbani xolis şarhlaş, musiqa ta'limida ijro va madaniy meros manbasini töğri körsatiş muhokama vaziyatlari sifatida tanlanişi mumkin. Bunda fan öqituvçisi kasbiy muammoning mazmunini, tarbiyaviy faoliyat koordinatori esa umumiy maqsad va mezonlarning izçilligini ta'minlaydi. Topşiriqning kasbiy mazmuni talabaning kelajak faoliyatida ayni qadriyat nimani anglatişini tuşuntirişga xizmat qiladi.

Beşinçi şart ijtimoiy ahamiyatli faoliyatda mazmunli iştirokdir. Loyiha hamkorning oldindan aniqlangan ehtiyoji bilan boğlanişi, talaba uçun aniq vazifa va örganiş maqsadiga ega bölişi lozim. Masalan, mahalliy madaniy merosga oid manbali ma'lumotnoma tayyorlaşda talabalar axborotni tekşiriş, suhbatdoşga hurmat va jamoaviy javobgarlikni maşq qiladi. Hamkor kutubxona yoki madaniyat muassasasi qanday mahsulot foydali bölişini belgilaşda iştirok etadi. Talaba faoliyatining bahosi tayyor mahsulot bilan birga uning individual hissasiga ham tayanadi.

Oltinçi şart individual imkoniyatlar va tajribani hisobga olişdir. Talabalarga teng maqsadga olib boradigan turli iştirok şakllari taklif etilişi mumkin: manba izlaş, matn tayyorlaş, suhbat taşkil qiliş, tahlil yoki taqdimot. Vazifalar taqsimoti talabaning imkoniyati bilan birga rivojlantirişi zarur könikmani ham hisobga oladi. Madaniy tajriba va oilaviy an'analar haqidagi şaxsiy ma'lumotni oşkor qiliş majburiy topşiriqqa aylantirilmaydi. Milliy özlikni muhokama qiliş boşqa qaraşlarni tuşuniş va hurmat bilan tinglaş imkonini saqlaşi kerak [5; 24, 27-b].

Yettinçi şart faoliyat davomida refleksiya va qayta aloqa uçun vaqt ajratişdir. Talaba nima qilgani, qarorining sababi, duç kelgan qiyinçiligi va keyingi safar nimani özgartirişini tahlil qiladi. Ash va Claytonning tajribani tasvirlaş, tahlil qiliş va örganilgan mazmunni ifodalaş ketma-ketligi bunday topşiriqlarni tuziş uçun tayanç böla oladi [7; 41–43-b]. Refleksiya loyiha yakunidagi umumiy taassurot bilan çeklanmasdan, işning muhim bosqiçlarida yozma yoki oğzaki fikr-mulohaza şaklida taşkil etilişi taklif qilinadi.

1-jadval: **Pedagogik şart-şaroitlar va ularni amalga oşiriş vositalari**

Pedagogik şart	Amalga oşiriş vositasi	Kuzatiladigan dalil
Maqsad va mazmun aniqligi	Qadriyatni vaziyat va harakat bilan boğlovçi topşiriq	Talaba mazmunni aniq misolda izohlaydi
Hurmatli muloqot	Kelişilgan munozara qoidalari va oçiq savollar	Öz qarorini dalillaydi, boşqani tinglaydi
Pedagogik namuna	Oçiq mezon, manbalarni töğri körsatiş, izçil munosabat	Baholaş qarori mezon bilan izohlanadi; manbalar körsatiladi
Kasbiy integratsiya	Mutaxassislikka mos axloqiy vaziyatlar	Qadriyatni kasbiy qaror bilan boğlaydi
Ijtimoiy iştirok	Hamkor ehtiyojiga mos loyiha va vazifa taqsimoti	İş mahsuli va individual hissa qayd etiladi
Individual imkoniyat	Teng maqsadli turli topşiriq şakllari	Talaba öz hissasini namoyon eta oladi
Refleksiya va qayta aloqa	Kundalik, portfolio va yönaltiruvçi savollar	Qarorini tahlil qiladi, keyingi qadamni belgilaydi

Taşkiliy-metodik ta'minotni loyihalaş

Dasturiy ta'minotda har bir modul uçun maqsad, tanlangan qadriyat, öquv-tarbiyaviy vazifa, faoliyat şakli, muddat, mas'ul şaxs va baholaş dalili belgilanadi. Reja öquv fanlari, mustaqil ta'lim va jamoaviy loyihalar örtasidagi aloqani körsatişi lozim. Masalan, "halollik" moduli manbani tahlil qiliş maşğuloti, havola berişga oid amaliy topşiriq va guruh a'zolarining hissasini asoslaş bilan boğlanadi. Bunday rejalaştirişni bir semestrda bir neça mazmunan boğlangan modul orqali amalga oşiriş mumkin.

Mazmuniy ta'minot tekşirilgan pedagogik va adabiy matnlar, mahalliy madaniy meros materiallari hamda kasbiy vaziyatlar bankidan taşkil topadi. Har bir materialning muallifi, naşri, sahifasi va mavzuga aloqasi körsatiladi. Tarixiy asar ustida işlaşda uning yaratilgan davri va muallif nazarda tutgan vaziyat şarhlanadi. Talabaga tarixiy manbadagi fikr, zamonaviy izoh va öz xulosasini farqlaş topşiriladi. Raqamli resurslar şu vazifani yengillaştiruvçi elektron töplam, izohlangan bibliografiya yoki portfolio şaklida taşkil qilinişi mumkin.

Metodik majmua maşğulot işlanmasi, muammoli savollar, axloqiy tanlov talab qiladigan vaziyatlar, loyiha pasporti, kuzatuv varaqasi va refleksiya topşiriqlarini qamrab oladi. Masalan, guruh a'zolarining hissasi turliça bölgan loyihada mualliflik va javobgarlikni qanday körsatiş haqidagi vaziyat beriladi. Talabalar bir-birini qöllab-quvvatlaş, har bir a'zoning hissasini haqqoniy qayd etiş va mas'uliyatni taqsimlaş yollarini muhokama qiladi. Talabalar qaror variantlarini, har bir variant ta'sir qiladigan tomonlarni va öz tanlovining sababini tahlil qiladi. Maşğulot yakunida qarorni yangi vaziyatga tatbiq etuvçi qisqa topşiriq bajariladi.

Taşkiliy ta'minot uçun dastur koordinatori, fan öqituvçisi, tyutor, axborot-resurs markazi vakili va taşqi hamkorning vazifalarini kelişiş taklif etiladi. Koordinator modullar izçilligini kuzatadi, öqituvçi topşiriq va baholaşni taşkil etadi, tyutor talabaning faoliyatdagi ehtiyojini aniqlaşga yordam beradi. Axborot-resurs markazi manbalarni topiş va rasmiylaştiriş böyiça kömaklaşadi, hamkor esa loyiha mahsulotiga amaliy talabni bildiradi. Talabalar vakillari mavzu tanlaş va iş tartibini muhokama qilişda qatnaşadi. Bu rollar universitetning mavjud tuzilmasiga moslaştiriladi.

Pedagoglarni metodik qöllab-quvvatlaş uçun bahsni boşqariş, savol orqali fikrni aniqlaştiriş va dalilga asoslangan qayta aloqa berişga qaratilgan qisqa amaliy seminarlar taşkil etilişi mumkin. Turli öqituvçilar bir xil namunaviy işni mezonlar asosida baholab, tafovutlarning sababini muhokama qiladi. Şu yöl bilan baholaş tavsiflarining tuşunarliligi tekşiriladi. Hamkorlikdagi faoliyat uçun vaqt, foydalaniladigan resurs, uçraşuv tartibi va mahsulotni kimga taqdim etiş oldindan kelişiladi. Qatnaşiş şakllari talabalarning öquv yuklamasiga mos rejalaştiriladi.

Amalga oşirişning namunaviy moduli

Taklif etilayotgan "Mahalliy madaniy meros va avlodlararo muloqot" moduli olti haftaga möljallangan metodik namunadir. Uning maqsadi talabalarning madaniy meros haqidagi tasavvurini manbalar bilan asoslaş, suhbat va jamoaviy faoliyatda hurmat hamda mas'uliyatni namoyon etişiga şaroit yaratişdir. Yakuniy mahsulot mahalliy kutubxona, muzey yoki madaniyat muassasasi bilan kelişilgan kiçik raqamli körgazma yoxud izohli ma'lumotnoma bölişi mumkin. Modulning muddatlari amalga oşirilgan tajriba sanalarini anglatmaydi.

Birinçi haftada boşlanğiç vaziyatli topşiriq bajariladi, mavzu tanlanadi va muloqot qoidalari kelişiladi. Ikkinçi haftada talabalar yozma manbalar bilan işlaydi, oğzaki xotira va tekşirilgan tarixiy ma'lumotning farqini muhokama qiladi.

Uçinçi haftada guruhning iş rejasi, har bir a'zoning vazifasi va mahsulotga qöyiladigan talablar belgilanadi. Suhbat ötkazilsa, maqsad va materialdan foydalaniş şakli suhbatdoşga tuşuntiriladi; uning roziligi asosida işlanadi. Mazkur bosqiçlarda öqituvçi talabalarning savollari va manba tanlaş mezonlariga qayta aloqa beradi.

Törtinçi va beşinçi haftalarda talabalar material töplaydi, tekşiradi va mahsulotni tayyorlaydi. Guruh a'zolari qisqa iş qaydlarida öz hissasi, qabul qilgan qarori va hal etilmagan masalani körsatadi. Masalan, suhbatdagi ma'lumot yozma manbaga mos kelmasa, uni qanday taqdim qiliş kerakligi muhokama qilinadi. Bu vaziyat haqiqatga sodiqlik, suhbatdoşga hurmat va manbani xolis talqin qilişni birgalikda körib çiqişga imkon beradi. Pedagog tayyor yeçimni aytişdan oldin qaror uçun qanday dalil zarurligini söraydi.

Oltinçi haftada mahsulot taqdim etilib, hamkorning mazmunli fikr-mulohazasi olinadi. Har bir talaba öz qarori va hissasini yoritgan individual refleksiv matn yozadi, söng boşlanğiç topşiriqqa mazmunan teng yangi vaziyatni tahlil qiladi. Jamoaviy mahsulotning sifati va individual örganiş dalili alohida qayd etiladi. Ijtimoiy foydali faoliyatni öquv maqsadi va refleksiya bilan boğlaş Bringle va Hatcher yondaşuviga mos keladi [6; 112, 115–116-b]. Modulning aynan şu şakli esa maqolada taklif etilayotgan mahalliy metodik moslaştirişdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Baholaşning vazifasi talabaning tuşunişi, qarorni asoslaş usuli va faoliyatidagi özgarişlar haqida dalil töplaşdir. UNESCO qöllanmasida baholaşni öquv maqsadlari bilan boğlaş, bilim bilan birga könikma va munosabatlarni hisobga oliş, kuzatuv, loyiha, özini baholaş hamda portfoliodan foydalaniş tavsiya etiladi [4; 56–57-b].

Mazkur maqolada baholaş uçun kognitiv, qadriyatni asoslaş, amaliy xatti-harakat va refleksiv mezonlar taklif qilinadi. Ular 2-jadvalda kuzatiladigan indikator va dalil manbasi bilan boğlangan. Mazkur mezonlar qadriyatni anglaş va amalda qöllaş dalillarini qayd etişga möljallangan; ular talabaning içki e'tiqodini bevosita ölçaş vositasi sifatida talqin qilinmaydi.

2-jadval: **Öquv-tarbiyaviy natijalarni kuzatiş mezonlari**

Mezon	Kuzatiladigan indikator	Dalil manbasi
Kognitiv	Qadriyatni tuşuntiradi; manba bilan şaxsiy fikrni farqlaydi	Vaziyatli topşiriq va tahliliy yozuv
Qadriyatni asoslaş	Tanlov sababini izohlaydi; muqobil qaror va boşqalar manfaatini hisobga oladi	Axloqiy vaziyatga javob va muhokama
Amaliy xatti-harakat	Kelişilgan vazifani bajaradi; manbani körsatadi; guruh işiga hissa qoşadi	Kuzatuv, iş mahsuli va hissaga oid qayd
Refleksiv	Qaror va natijani qiyoslaydi; qiyinçilik sababini va takomillaştiriş yölini körsatadi	Refleksiv matn va portfolio şarhi

Baholaş darajalari har bir mezon uçun alohida tavsiflanadi. Masalan, refleksiv mezonda birinçi daraja bajarilgan işni tavsiflaş, ikkinçi daraja qarorning sababi va oqibatini dalillar bilan tahlil qiliş, uçinçi daraja esa olingan saboq asosida keyingi faoliyatni takomillaştiriş rejasini asoslaş orqali ifodalaniş mumkin. Daraja tavsiflari topşiriq berilişidan avval tuşuntiriladi. Dalil yetarli bölmasa, aynan şu holat qayd qilinadi va qöşimça topşiriq taklif etiladi. Bu holat talabaning umumiy axloqiy qiyofasi haqida hukm çiqariş uçun asos böla olmaydi.

Boşlanğiç va yakuniy vaziyatli topşiriqlar murakkabligi, mazmuniy qamrovi va baholaş mezoni jihatidan mos bölişi kerak. Natija talabaning oldingi javobi bilan yangi javobidagi dalillaş sifati, muqobil qarorlarni hisobga oliş va amaliy misollaridan foydalaniş orqali taqqoslanadi. Özini baholaş ma'lumotlari kuzatuv hamda bajarilgan iş bilan qiyoslanadi. Guruhdoşlarning fikri ham umumiy maqtov yoki tanqid şaklida emas, kuzatilgan harakat va mahsulotga tayangan holda olinadi. Baholaşda talabaning şaxsiy e'tiqodi va oilaviy an'analariga doir hukm çiqarilmaydi.

Tadbirlar soni, qatnaşçilar miqdori va tayyorlangan materiallar hajmi taşkiliy faoliyatni hisobga oliş uçun xizmat qiladi. Tarbiyaviy natijani izohlaş uçun esa fikr, qaror va harakatga oid dalil talab etiladi. Bir martalik muvaffaqiyatli topşiriq barqaror ma'naviy sifat şakllanganini isbotlamaydi; bir neça vaziyat va vaqt oraliğidagi dalillarni kuzatiş zarur. Kelgusidagi tajriba-sinovda topşiriqlarning mazmuniy mosligi, baholovçilar kelişuvi va talabalarning boşlanğiç farqlari hisobga olinişi lozim. Uşbu maqolada bunday tajriba ötkazilmagani sababli taklif etilgan tizimning samaradorligi haqida statistik xulosa berilmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Talabalarni milliy-ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalaşni qadriyat mazmunini anglaş, tanlovni asoslaş, ijtimoiy ahamiyatli faoliyatda iştirok etiş va öz tajribasini tahlil qilişning özaro boğliq jarayoni sifatida taşkil etiş taklif qilindi. Uşbu talqin madaniy merosga hurmatni talabaning kasbiy qarorlari va kundalik mas'uliyati bilan boğlaydi. Milliy-ma'naviy mazmunni özlaştiriş talabaning fikr bildiriş, savol beriş va asoslangan xulosa çiqariş imkoniyati bilan uyğun holda qaraldi.

Nazariy tahlil asosida maqsadlarning aniqligi, hurmatga asoslangan muloqot, pedagogik namuna, kasbiy integratsiya, ijtimoiy faoliyatda iştirok, individual imkoniyatlarni hisobga oliş va refleksiya asosiy pedagogik şart-şaroitlar sifatida tizimlaştirildi. Ularni amalga oşiriş uçun modulli dastur, tekşirilgan manbalar majmuasi, vaziyatli topşiriqlar, hamkorlik tartibi va baholaş vositalarini özaro muvofiqlaştiriş zarurligi asoslandi. Şart-şaroit bilan uni ta'minlovçi vositaning farqlanişi tarbiyaviy işni aniq rejalaştirişga xizmat qiladi.

Maqolada taklif etilgan olti haftalik modul milliy-ma'naviy tarbiyani manbalar bilan işlaş, avlodlararo muloqot va foydali mahsulot tayyorlaş orqali taşkil etiş imkonini körsatadi. Kognitiv, qadriyatni asoslaş, amaliy xatti-harakat va refleksiv mezonlar faoliyat bilan örganiş natijasi örtasidagi aloqani kuzatişga yönaltirildi. Baholaşda jamoaviy mahsulot, talabaning individual hissasi va uning şaxsiy tahlilini alohida qayd etiş maqsadga muvofiq deb belgilandi.

Takliflarning nazariy asoslanganligi ularning barça oliy ta'lim şaroitlarida bir xil natija berişini anglatmaydi. Amaliy joriy etişdan oldin topşiriqlar va baholaş tavsiflarini kiçik kölamda sinab köriş, söng turli yönaliş va guruhlarda natijalarni izçil kuzatiş lozim. Kelgusi tadqiqotda pedagogning tayyorgarligi, guruh muhiti, hamkorlik sifati va talabalarning boşlanğiç tajribasini hisobga olgan holda taklif etilgan taşkiliy-metodik ta'minotning amaliy imkoniyatlari tekşirilişi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. - Toşkent: Yoşlar naşriyot uyi, 2018. - 96 b. - ISBN 978-9943-5318-1-9. https://portal.guldu.uz/download-edfiles-29670.pdf
2. Mavlonova R., Normurodova B., Rahmonqulova N. Tarbiyaviy işlar metodikasi: öquv qöllanma. - Toşkent: Tib-kitob, 2010. - ISBN 978-9943-348-12-7. https://jdpu.uz/wp-content/uploads/2021/04/Tarbiyaviy-ishlar-metodikasi.Mavlonova-R.pdf
3. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being // American Psychologist. - 2000. - Vol. 55, No. 1. - P. 68–78. - DOI: 10.1037/0003-066X.55.1.68. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68
4. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. - Paris: UNESCO, 2015. - ISBN 978-92-3-100102-4. https://www.unesco.org/sites/default/files/gcedtopicsandlearningobjectives_01.pdf
5. UNESCO. Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework. Paris: UNESCO, 2013. - Document BSP-2012/WS/9. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768
6. Bringle R. G., Hatcher J. A. A Service-Learning Curriculum for Faculty // Michigan Journal of Community Service Learning. - 1995. - Vol. 2, No. 1. – P. 112–122. https://scholarworks.indianapolis.iu.edu/items/450f5213-cc4f-4267-aa79-7ee6e15b1719
7. Ash S. L., Clayton P. H. Generating, Deepening, and Documenting Learning: The Power of Critical Reflection in Applied Learning // Journal of Applied Learning in Higher Education. - 2009.- Vol. 1. - P. 25–48. https://hdl.handle.net/1805/4579

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(1)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.